

DVIJE POBJEDE DON IVE PRODANA NA IZBORIMA ZA CAREVINSKO VIJEĆE U BEČU

Marjan DIKLJIĆ

Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

UDK 329:324 (497.5)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 17. X. 2002.

Don Ivo Prodan (Janjina, 1852. – Zadar, 1933.), istaknuti publicist i političar pravaške orijentacije, jedan je od prvih širitelja i utemeljitelja dalmatinskog pravaštva u drugoj polovici 19. stoljeća, osnivač i suosnivač pravaških političkih stranaka; od 1906. predsjednik je ujedinjene Stranke prava u Dalmaciji, a od 1911. i dopredsjednik jedinstvene Svepravaške organizacije. Sudjelujući u stranačko-političkom i parlamentarnom životu pokrajine, bio je najprije zastupnik Stranke prava u Dalmatinskom saboru (1901.–1912./18.), a zatim od godine 1907. do raspada Habsburške Monarhije 1918. istovremeno i zastupnik u središnjem državnom Parlamentu – Carevinskom vijeću ili Reichsratu u Beču. U taj državni Parlament Dalmacija je od 1896. do 1918. godine birala jedanaest svojih zastupnika.

Don Ivo Prodan se za zastupnika u Carevinsko vijeće kandidirao na izborima 1907. i 1911. godine i, unatoč tome što je bio kandidat Stranke prava, pobijedio svoje protukandidate iz Autonomnaške i Hrvatske stranke. Oba puta Prodan je pobijedio u zadarskom izbornom kotaru, koji su činili Zadar – Pag – Rab – Biograd, zahvaljujući nacionalno najsvjesnijim hrvatskim biračima, a ponajviše sitnom građanstvu, svećenstvu, učiteljstvu i nacionalno probuđenom i osviještenom seljaštvu vanjskih općina tog izborništva koje je mahom glasovalo za njega. Za vrijeme svojih dvaju izbornih mandata, on se u bečkom Parlamentu uporno zalagao za hrvatske nacionalne, gospodarske i političke interese, a posebice za interese Dalmacije i svoga izbornog kotara. Ukratko, Prodan je oba mandata u Carevinskom vijeću uspješno odradio, pa stoga njegova parlamentarna djelatnost u Beču zaslužuje posebnu pozornost i raspravu, ali to zbog ograničenog prostora zasad izlazi iz okvira ovoga rada.

I.

Nakon pada apsolutizma Alexandra Bacha (1849.–1859. god.), te obnavljanja ustavnosti i uvođenja parlamentarizma, do čega dolazi krajem pedesetih i na početku šezdesetih godina 19. stoljeća, u Habsburškoj Monarhiji oživljava rad središnjega državnog Parlamenta, odnosno Carevinskog vijeća ili Reichsrata. U taj Parlament austrijska pokrajina Kraljevina Dalmacija, koja se nakon sloma Napoleonove francuske uprave (1805.–1813.) i Bečkog kongresa (1814./15.) po drugi put našla u sastavu

Austrijskog Carstva, birala je od 1861. do 1918. svoje zastupnike. Njihov broj nije bio uvijek isti; ovisio je o važećim zakonskim propisima i kurijalnom izbornom sustavu u Dalmaciji, a kretao se od najmanje pet do najviše jedanaest zastupnika.

Carevinsko vijeće u Beču, kako se u Dalmaciji najčešće zvalo, sastojalo se od dvaju dijelova: Gospodskog doma i Zastupničkog doma. U Zastupnički dom bečkog Parlamenta zastupnici su se najprije birali posredno iz pokrajinskih sabora, odnosno parlamenata pojedinih krunovina, a zatim izravno na izborima; u Gospodski dom pak uopće nisu bili birani, nego ih je imenovao car, koji je ujedno određivao predsjednika i dopredsjednika tog doma. Dakle, Carevinsko vijeće bilo je dvodomno, formalno ga je sazivao i raspuštao car, a zasjedalo je uglavnom dvaput godišnje, ali ima slučajeva kada nije sazivano i više godina za redom. U nj je Dalmacija do 1873. birala pet, od 1873. do 1896. devet, a od 1896. do 1918. jedanaest zastupnika. Do godine 1873. zastupnici su se birali posredno iz pokrajinskih sabora, a od 1873. do 1918. izravno na izborima svakih šest godina. Ta promjena dovela je do teških lomova, nesporazuma, trzavica, sukoba i prve secesije u Narodnoj stranci (pojave zemljaštva i tzv. Narodno-srednjačke ili Zemljačke stranke) jer je omogućila veću centralizaciju i ponovni izbor autonomaša u Carevinsko vijeće, unatoč činjenici što su narodnjaci od 1870. imali većinu u Dalmatinskom saboru.¹

Izborni sustav za izbor zastupnika u središnji državni Parlament u Beču, uveden nakon pada Bachova apsolutizma, pretrpio je godine 1867., 1873. i 1896. velike izmjene, a najznačajnije promjene nastupile su 1907., kada je uvedeno “opće i jednako” izborno pravo. Međutim, to pravo vrijedilo je samo za izbor zastupnika u Zastupnički dom Carevinskog vijeća, ali ne i za izbor zastupnika u pokrajinske sabore, a važno je samo za muškarce starije od 24 godine. Na temelju tih promjena Dalmacija je i dalje u pet izbornih kurija ili razreda (peti ili “opći razred birača” uveden je 1896.) birala samo 11 zastupnika. Zastupnici su se birali u jedanaest izbornih kotareva, a svaki od njih sastojao se od više sudskih kotareva. Takav izborni sustav ostao je na snazi sve do kraja Prvoga svjetskog rata i raspada Monarhije godine 1918. Za zastupnika u Carevinsko vijeće mogao se kandidirati svaki austrijski državljani, muškarac, koji nije krivično kažnjavao, ali je imao 30 godina i izborno pravo, koje se stjecalo u jednoj od izbornih kurija na temelju plaćanja poreza, akademskih zvanja i određene životne dobi (24 god.). Izabrani zastupnici uživali su zastupnički imunitet, mandat im je trajao šest godina; mogli su birati i biti birani više puta za redom; nije ih se moglo opozvati; a za svoj rad odgovarali su samo zastupničkoj kući u koju su bili birani. Za vrijeme rada i zasjedanja Parlamenta zastupnici su primali naknadu u obliku dnevnica i putnih troškova, dok posebne plaće nije bilo.²

¹ Više o tom sukobu vidi u brošuri: Ivan DANILOV, *Izbori za nevolju i dalmatinski zastupnici u Carevinskom vijeću*, Zadar, 1872., 34 str., i onovremenom stranačkom tisku, osobito zadarskom *Narodnom listu*; Ivo PERIĆ, *Dalmatinski sabor 1861.–1912./18. god.*, Zadar, 1978., str. 25–29.

² I. PERIĆ, *Dalmatinski sabor...*, str. 22–24, 26–28; *Prevodi ilirski zakonah i naredbah kriepostnih za*

Poslije Austro-ugarske nagodbe 1867., kojom je dotad jedinstvena Carevina bila podijeljena na austrijski (Cislajtanijski) i ugarski (Translajtanijski) dio, izvršene su prve izmjene u dotadašnjem državnom zastupstvu i uvedene posebne delegacije austrijskoga i ugarskoga parlamenta. Svaka delegacija imala je 60 u Parlamentu izabranih delegata, zasjedale su odvojeno i naizmjenice u Beču i Pešti, a odlučivale su o zajedničkim državnim poslovima kao što su: vanjski poslovi, trgovinski odnosi s inozemstvom te vojska i financije za pokriće tih zajedničkih troškova. Nakon uspostave dualizma, koji je postao glavni generator svih potresa i kriza u zajedničkoj državi, Car, Krunski savjet, delegacije i zajednička vojska predstavljali su krajnji izraz kakvog-takvog zajedništva dviju polovina Monarhije, Austrije i Ugarske. U Austrijskoj delegaciji, u koju je Zastupnički dom birao 40, a Gospodski 20 zastupnika, redovito se nalazio i jedan istaknuti zastupnik iz Kraljevine Dalmacije.³

II.

Ivo Prodan rođen je u Janjini na poluotoku Pelješcu 31. prosinca 1852., a umro u Zadru 9. ožujka 1933. godine. Pokopan je od strane hrvatskih domoljuba u groblju na otočiću Galevcu ispred Preka 11. ožujka 1933. Pučku školu završio je u Janjini, gimnaziju u Dubrovniku, a studij bogoslovije u Zadru godine 1876. Nakon završena studija, zareduje se za svećenika u rodnom mjestu, vraća u Zadar i kratko radi kao profesor hrvatskoga jezika u Zmajevićevu sjemeništu; koncem 1877. preuzima uredništvo svećeničkog glasila *La Dalmazia Cattolica*, koje ubrzo pohrvaćuje u *Katoličku Dalmaciju* i daje mu izrazito vjersko i hrvatsko-pravaško političko usmjerenje. On uskoro postaje vrstan novinar, nabavlja tiskaru (*Katolička hrvatska tiskarna*) u kojoj tiska *Katoličku Dalmaciju* i druga pravaška glasila, a kroz novine i novinstvo ulazi u politiku i politički život pokrajine, što je oduvijek bila njegova iskonska životna želja.⁴

Don Ivo Prodan – istaknuti publicist i političar, jedan od prvih širitelja i utemeljitelja dalmatinskog pravaštva, a od 1906. i predsjednik obnovljene Stranke prava u Dalmaciji – prvi se put kandidirao za zastupnika u Carevinsko vijeće na izborima godine 1907. Ti su izbori za bečki Parlament najavljeni već koncem siječnja i početkom veljače, a održani tek sredinom svibnja, i to prvi put na temelju “općeg i jednakog” prava glasa.⁵ Žestoka predizborna politička borba vodila se gotovo tri

Dalmaciju obnarodovanih sredstvom Lista Državnih zakonah (dalje: *Prevodi ilirskih zakonah i naredbah...*), Zadar, kom. (umjesto br.) XIV, od 28. VI. 1861., str. 69, 70; kom. XXII, od 23. X. 1861., str. 95, 96.

³ Allan Johan Percival TAYLOR, *Habsburška Monarhija 1809–1918*, s engleskog preveo Omer Lakomica, Znanje – Zagreb, 1990., str. 166–168; *Prevodi ilirskih zakonah i naredbah...*, kom. I od 25. I. 1868., str. 2, 15–17; I. PERIĆ, *Dalmatinski sabor...*, str. 27, 28.

⁴ Više o don Ivi Prodanu, njegovu podrijetlu, školovanju i početnom političkom djelovanju vidi na početku opširne studije: Marjan DIKLJIĆ, *Don Ivo Prodan. Politička djelatnost i parlamentarni rad*, Matica hrvatska Zadar, Zadar, 2003., 410 str.

⁵ *Hrvatska kruna*, Zadar, god. XV/1907., br. 24, str. 2; br. 37, str. 2.

mjeseca između kandidata pet političkih stranaka: Stranke prava, Hrvatske stranke, Hrvatske pučke napredne stranke, Autonomaške stranke i Srpske stranke. O pripremama za te izbore vodstvo dalmatinske Stranke prava, na čelu koje je stajao Prodan, raspravljalo je prvi put na svojoj sjednici u Šibeniku 24. veljače 1907. Tada je odlučeno da pravaši po cijeloj Dalmaciji započnu odlučnu političku borbu za svih 11 zastupničkih mjesta u Carevinskom vijeću u Beču, iako je to bilo u suprotnosti s njihovim dotadašnjim temeljnim stajalištem o izboru hrvatskih zastupnika u taj Parlament.⁶ Unatoč tomu, Središnji odbor dalmatinske Stranke prava, nakon neuspjelih pregovora o izbornom sporazumu s Hrvatskom strankom, istakao je svoje kandidate u svim izbornim kotarevima u Dalmaciji.⁷

Pravaški kandidati na izborima za Carevinsko vijeće 1907. bili su: don Ivo Prodan, Pavao Luka Relja, dr. Ivan Buić, Damjan Katalinić, Frane Bradić, dr. Petar Baturić, don Ivo Bojanić, dr. Ivan Majstrovic, Gjuro Rašica, prof. fra Josip Virgil Perić i Marko Stojić. Kasnije su Rašica i Bradić ustupili svoja mjesta don Anti Liepopiliju i nezavisnom kandidatu don Frani Buliću. Od kandidata Stranke prava najviše izgleda na uspjeh imali su Prodan i Perić, a bio je izabran i nezavisni kandidat Frane Bulić, kojeg su podupirali i pravaši i narodnjaci. Ističući svoje kandidate, Središnji odbor Stranke prava obratio se hrvatskim biračima posebnim proglasom – *Hrvatski narode* – u kojem se pozivaju Hrvati da iziđu na birališta i glasuju za pravaše. Taj proglas s popisom pravaških kandidata tiskan je više puta u *Hrvatskoj kruni*, glavnom stranačkom glasilu koje, među ostalim, piše kako, unatoč stajalištu da Hrvati ne bi trebali slati svoje zastupnike u tuđinske parlamente, viši nacionalni i državni interesi nalažu da se to ipak čini.⁸

Svoju kandidaturu Prodan je vješto istakao u prvom izbornom kotaru, u izborništvu Zadar – Pag – Rab – Biograd, jednom od najjačih pravaških uporišta u Dalmaciji, gdje je već bio dobro poznat i biran za zastupnika u Dalmatinski sabor. Njegovi protukandidati u tom izbornom kotaru bili su Luigi Vjekoslav Ziliotto, predložnik Autonomaške stranke, i dr. Franjo Alačević, kandidat Hrvatske stranke, dok ostale stranke nisu istakle svoje kandidate jer nisu vjerovala u konačan uspjeh. Predizbornu promidžbu, koja je trajala gotovo tri mjeseca, Prodan je vodio mudro, ustrajno i odlučno, posjetivši gotovo sva značajnija mjesta u svom izbornom kotaru u sjevernoj Dalmaciji. U tim mjestima on je

⁶ Istorijiski arhiv grada Sarajeva (dalje: IAGSa), Ostavština don Ive Prodana, Fond 44, kut. 2, Poziv na sjednicu Središnjeg odbora stranke prava, 24. II. 1907. u Šibeniku; Sjednica Središnjeg odbora, *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 45, od 25. II., str. 1. Gotovo u svakom narednom broju *Hrvatska kruna* piše o predizbornim i izbornim borbama u Dalmaciji; M. DIKLJIĆ, *Pravaštvo u Dalmaciji do kraja Prvog svjetskog rata*, Zadar, 1998., str. 395, 396.

⁷ *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 76; vidi još članke: Pregovori za izborni sporazum, str. 1, i: Nema sporazuma, str. 2.

⁸ Predložnici naše stranke u Dalmaciji, *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 78, str. 1; Hrvatski narode!, br. 78, str. 1; br. 95, str. 1; Izborna gibanja, br. 99, od 5. V., str. 2; Pravaške kandidature, br. 105, od 14. V., str. 2; A o svemu tome više vidi u *Hrvatskoj kruni*, god. XV/1907., br. 63–105.

sa svojim izbornim stožerom održavao predizborne skupove na kojima je držao govore, upoznao se s problemima mještana i prikupljao izjave onih koji će na predstojećim izborima za Carevinsko vijeće glasovati za njega. Takve skupove održao je, primjerice, u Škabrnji, Zemuniku, Novigradu, Posedarju, Vinjercu, Ražancu, Ninu, Vrsima, Petrčanima, Sukošanu, Bibinjama, Preku, Kalima, Velom Ižu i mnogim drugim mjestima na kopnu i otocima u svom izborništvu.⁹

Kako se približavao dan izbora, tako je predizborna kampanja – koja se uglavnom vodila preko stranačkih glasila, predizbornih skupova, novinskih članaka i posebnih proglašavanja – postajala sve oštrija i žešća. Prodan je više puta preko *Hrvatske krune*, čiji je vlasnik i urednik bio, davao detaljne naputke svojim biračima gdje, kada i kako će glasovati za njega. U tome je išao tako daleko da je, ne prepuštajući ništa slučaju, u više navrata tiskao i popunjenu *Glasovnicu* sa svojim imenom i prezimenom, kako se njegovi birači ne bi zabunili.¹⁰ Uoči samih izbora objavio je poseban proglas – *Braćo Hrvati* – u kojem hvali svoj domoljubni tridesetogodišnji politički rad, kritizira svoje protukandidate i kaže: “Od vjekova dave nas i gnjave ljuti dušmani Niemci i Magjari; kucnuo je, birači-Hrvati, ... odlučni čas, da se iz naše hrvatske patničke duše digne do nebesa jednodušni bolni krik za slobodom i jedinstvom svih nam premilih hrvatskih zemalja. U kolo s toga, braćo Hrvati! [...] Sad će nastati žestoki ustavni boj između dvadesetak milijuna nametnika Magjara i Niemaca i dvadeset i šest milijuna potlačenih naroda.”¹¹ Na kraju, don Ivo Prodan poziva još jednom hrvatske birače da glasuju za njega te da ga izaberu za zastupnika u bečki Parlament jer je on spreman za jedinstvo i slobodu hrvatske države, kako tvrdi, krv svoju i život dati.

Konačno, došao je i dan izbora 14. svibnja godine 1907. Prema nepotpunim izvješćima koja su stizala s mnogih birališta na uredništvo *Hrvatske krune*, bilo je jasno da će Prodan osvojiti najviše glasova, ali se postavljalo pitanje hoće li to biti dovoljno da već u prvom izbornom krugu bude izabran za zastupnika. Iako je u odnosu na svoje protukandidate dobio mnogo više glasova, do toga nije došlo. Naime, prema službenim podacima Namjesništva, Prodan je u prvom izbornom krugu dobio 5079, Ziliotto 3077, a Alačević 2992 glasa. Budući da ni jedan od kandidata nije osvojio potrebnu natpolovičnu većinu glasova, prema postignutim rezultatima u drugi krug izbora, takozvane uže izbore, ušli su Prodan i Ziliotto, a otpao je Alačević koji je dobio najmanje glasova. Prodan je najbolje rezultate postigao u Preku, Zemuniku i Ninu, Alačević u Biogradu, Rabu i Novigradu, a Ziliotto u Zadru.¹² O tome više vidi u *I. tablici*.

⁹ Više o tomu vidi u listu *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 63; M. DIKLIĆ, Pravaštvo don Ive Prodana, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* (dalje: *Radovi ZHAZUZd*), sv. 40, Zadar, 1998., str. 381. Vidi i pisanje *Hrvatske krune* od sredine ožujka do sredine svibnja 1907. god., br. 63–105.

¹⁰ *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 93, 99, 100, 104–105.

¹¹ I. PRODAN, Braćo birači, *Prilog listu Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 99, od 5. V., str. 3.

¹² Izbori u Dalmaciji, *Narodni list*, god. XLVI/1907., br. 39, od 16. V., str. 1, 2; Izbori, *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 106, od 15. V., str. 1; M. DIKLIĆ, *Pravaštvo u Dalmaciji...*, str. 395.

Tablica I.
Rezultati izbora u prvom izbornom krugu u izbornom kotaru
*Zadar – Pag – Rab – Biograd za izbor zastupnika u Carevinsko vijeće 14. V. 1907.*¹³

<i>Birališta</i> <i>po mjestima</i>	<i>K a n d i d a t i</i>		
	<i>Prodan – SP</i>	<i>Alačević – HS</i>	<i>Ziliotto – AS</i>
Zadar	344	223	1958
Rab	151	402	17
Pag	418	43	130
Novalja	362	36	11
Nin	661	354	61
Novigrad	97	385	56
Posedarje	173	195	1
Sali	605	1	–
Veli Iž	301	1	–
Molat	63	36	–
Silba	156	188	5
Preko	794	71	579
Biograd	212	1030	12
Zemunik	742	27	347
Ukupno glasova	5079	2992	3177

Nakon prvog kruga izbora, u kojem je Prodan osvojio najviše glasova, a Alačević otpao, autonomašima je postalo jasno da u drugom krugu, u koji će Hrvati ući samo s jednim kandidatom, njihov kandidat nema nikakvih izgleda na uspjeh, pa su najavili apstinenciju. Sumnjajući u izjave zadarskih autonomaša i otvorenih talijanaša i bojeći se njihovih izbornih smicalica, vodeći hrvatski političari zadarskog izbornog kotara su, zaboravljajući na svoju stranačku pripadnost te predizbornu borbu i početne izborne nesuglasice, već 15. svibnja formirali zajednički Izborni odbor i najavili odlučnu bitku protiv kandidata Autonomaške stranke dr. Ziliottija. U taj privremeni devetočlani Odbor, koji se sastojao od predstavnika Stranke prava i Hrvatske stranke, ušli su Vicko Ivčević, Hubert Borelli, Ante Radić, Pavao Luka Relja, Juraj Biankini, Rikard Katalinić Jeretov, Franjo Alačević, Viktor Scarpa i Božo Paleka. Izborni odbor se uoči samih izbora obratio proglasom na hrvatske birače u zadarskom izborništvu i zamolio ih da još jednom iziđu na birališta i, unatoč dvojbenim izjavama autonomaša o izbornoj apstinenciji, svi zajedno glasuju 23. svibnja za jedinoga hrvatskog kandidata – don Ivu Prodana.¹⁴

¹³ Podatci u *I. tablici* uzeti su iz *Narodnog lista*, god. XLVI/1907., br. 39, i *Hrvatske krune*, god. XV/1907., br. 106. Kratice: SP = Stranka prava, HS = Hrvatska stranka, AS = Autonomaška stranka.

¹⁴ Hrvatski birači, *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 112, od 23. V., str. 1.

Dana 23. svibnja 1907. godine održani su u izborništvu Zadar – Pag – Rab – Biograd uži izbori za jedno zastupničko mjesto u Carevinskom vijeću u Beču. Na tim izborima uvjerljivo je pobijedio kandidat Stranke prava don Ivo Prodan, koji je osvojio 7210 glasova, a poražen je kandidat Autonomaške stranke dr. Luigi Ziliotto, koji je dobio samo 2 glasa jer su se njegovi autonomaši, znajući unaprijed da će izgubiti izbore, suzdržali od glasovanja. Dakle, na izborima za Carevinsko vijeće 1907. godine u zadarskom izbornom kotaru nadmoćno je pobijedio Prodan, za kojeg su u drugom izbornom krugu glasovali gotovo svi hrvatski birači, i Stranke prava i Hrvatske stranke. U *II. tablici* donosimo konačne izborne rezultate po pojedinim izbornim mjestima i ukupno u cijelom zadarskom izbornom kotaru, koji ponajbolje govore o velikoj izbornoj pobjedi don Ive Prodana godine 1907.¹⁵

Tablica II.
Konačni rezultati izbora u izbornom kotaru Zadar – Pag – Rab – Biograd
*za izbor zastupnika u Carevinsko vijeće 23. V. 1907.*¹⁶

<i>Birališta</i> <i>po mjestima</i>	<i>K a n d i d a t i</i>	
	<i>Prodan – SP</i>	<i>Ziliotto – AS</i>
Zadar	434	–
Rab	601	–
Pag	496	–
Novalja	422	–
Nin	788	–
Novigrad	111	–
Posedarje	292	–
Sali	606	–
Veli Iž	334	–
Molat	108	–
Silba	328	–
Preko	973	1
Biograd	944	–
Zemunik	773	1
Ukupno glasova	7210	2

Zahvaljujući biračima na izboru za zastupnika u bečki Parlament, Prodan kaže: “U epohalnoj izbornoj borbi, koja se bezprimjerenom žestinom za skoro dva mjeseca vodila u ovom najobsežnijem, najvažnijem i najtrnovitijem kotaru; najprije pravaši

¹⁵ Izbori, *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 113, od 24. V., str. 1, 2.

¹⁶ Isto, str. 2; Uži izbori, *Narodni list*, god. XLVI/1907., br. 41, od 24. V., str. 1. Kratice: SP = Stranka prava, AS = Autonomaška stranka.

sami, a poslije birači jedne i druge hrvatske stranke, bratski ujedinjeni i složni, pokazali su, uz vrlo rietke iznimke, takvu narodnu samosviest, takvu žilavost i spretnost i tolik samopriegor, da i najljući protivnici imaju na čemu ... da im se dive. [...] Svima radi toga, i u ime ciele naše stranke priznanje i hvala. Svima, ali u prvom redu i najviše, uglednom svećenstvu i učiteljstvu, koji su kao dva krila najizabranije domaće vojske dokazala, da su dorusla i najtežoj situaciji i opravdala sve nade, koje se u njihovu požrtvovanost i uztrajnost i u njihovu žarku i čistu ljubav za narodne svetinje i ideale polagalo. Njihovo djelovanje u započetom pravcu, prošireno na ostale krajeve Dalmacije, pospiešit će ono što naš narod instinktivno već predosieća i radi čega hrli u borbu kao da ide na pir, siguran u slavodobiću: *a to je ujedinjenje i odkupljenje svih dielova slavne, ali sada potištene i tužne, kraljevine Hrvatske.*"¹⁷

Na izborima za Carevinsko vijeće godine 1907. bili su u Dalmaciji izabrani sljedeći zastupnici: u 1. izbornom kotaru Zadar – Pag – Rab – Biograd don Ivo Prodan, kandidat Stranke prava; u 2. izbornom kotaru Benkovac – Kistanje – Obrovac – Knin dr. Dušan Baljak, predloženi Srpske stranke; u 3. izbornom kotaru Šibenik – Tisno – Skradin dr. Ante Dulibić, kandidat Hrvatske stranke; u 4. izbornom kotaru Drniš – Trogir – općina Promina dr. Vicko Ivčević, predloženi Hrvatske stranke; u 5. izbornom kotaru Sinj – Vrljika don Frane Ivanišević, kandidat Hrvatske stranke; u 6. izbornom kotaru Split don Frane Bulić, izvanstranački kandidat; u 7. izbornom kotaru Imotski – Omiš prof. fra Josip Virgil Perić, predloženi Stranke prava; u 8. izbornom kotaru Hvar – Vis – Brač – Starigrad dr. Ante Tresić Pavičić, predloženi Hrvatske stranke; u 9. izbornom kotaru Makarska – Vrgorac – Metković – Pelješac Ante Vuković, kandidat Hrvatske stranke; u 10. izbornom kotaru Dubrovnik – Korčula – Cavtat – Ston – općina Orebić don Juraj Biankini, predloženi Hrvatske stranke; i u 11. izbornom kotaru Kotor – Perast – Budva – Herceg Novi izabran je Miho Bjeladinović, kandidat Srpske stranke. Dakle, obnovljena Stranka prava osvojila je 2 mandata (Prodan, Perić), a naknadno će se toj stranci pridružiti i Dulibić, a približit će joj se i zastupnik Ivanišević. Hrvatska stranka osvojila je šest mandata (Ivčević, Dulibić, Ivanišević, Tresić Pavičić, Vuković i Biankini). Jedan mandat pripao je izvanstranačkom kandidatu Buliću, a dva je osvojila Srpska stranka (Baljak, Bjeladinović), dok Autonomnaška stranka ni ovaj put nije osvojila niti jedan mandat u državnom Parlamentu u Beču.¹⁸

Prema tome, na izborima za Carevinsko vijeće godine 1907. u Dalmaciji najlošije su prošli autonomaši jer njihova stranka nije uspjela izboriti niti jedan mandat. Nije najbolje prošla ni Hrvatska stranka koja je, doduše, osvojila šest mandata, ali je u prethodnom mandatnom razdoblju imala devet, što znači da je sada izgubila tri. Srpska stranka osvojila je opet dva mandata kao i na prethodnim izborima. Jedan mandat

¹⁷ I. PRODAN, Mojim biračima, *Hrvatska krana*, god. XV/1907., br. 114, od 25. V., str. 1. Usp. M. DIKLIĆ, *Pravaštvo u Dalmaciji...*, str. 395, 396.

¹⁸ Zastupstvo Dalmacije na Cesarevinskom vieću, *Hrvatska krana*, god. XV/1907., br. 115, od 26. V., str. 2.

pripao je neovisnom izvanstranačkom kandidatu, dok su dobro prošli pravaši koji su osvojili dva mandata. Osvrćući se na te izbore, svoju pobjedu i ukupne izborne rezultate svoje stranke, Prodan je bio veoma zadovoljan. To zadovoljstvo temeljio je, prije svega, na osvojenim mandatima, ali još više na velikom porastu broja birača koji su glasovali za pravaše, pa je s pravom prognozirao da će Stranka prava na idućim izborima za Carevinsko vijeće polučiti još bolje rezultate. Naime, na tek minulim izborima za bečki Parlament u Dalmaciji je od 141 226 upisanih birača izborima pristupilo njih samo 57 376 ili 40,63%. Od tog broja, njih više od 22 000 glasovalo je za kandidate Stranke prava, 31 056 birača svoj glas dalo je kandidatima Hrvatske stranke, dok je ostatak birača glasovao za kandidate drugih političkih stranaka.¹⁹

III.

Budući da ni nova Vlada premijera Richarda Binertha, treća po redu, nije mogla normalno funkcionirati jer zbog odnosa političkih snaga u Carevinskom vijeću u Beču nije mogla progurati ni najvažnije stvari vezane za državni proračun i nove vojne kredite, kriza se nastavljala pa je car Franjo Josip I. koncem travnja 1911. raspustio Parlament i uskoro najavio nove izbore.²⁰ Novi prijevremeni izbori, na kojima se don Ivo Prodan po drugi put kandidirao za zastupnika u bečki Parlament, najavljeni su i održani u Dalmaciji 13., 16. i 19. lipnja 1911., a eventualni uži izbori bili su predviđeni za 21., 24. i 27. lipnja te godine.²¹ I na tim izborima, zadnjim u Habsburškoj Monarhiji, u Dalmaciji je u jedanaest izbornih kotareva svoje kandidate istaklo pet političkih stranaka; tri hrvatske (Stranka prava, Hrvatska stranka i Hrvatska pučka napredna stranka), jedna srpska (Srpska stranka) i jedna autonomaško-talijanaška (Autonomaška stranka). Izbori su se posvuda u državi užurbano pripremali jer se novoizabrani Parlament trebao sastati na redovito zasjedanje u Beču već početkom srpnja te godine.

Dalmatinska Stranka prava odlučnije se uključila u predizbornu borbu tek nakon što je 27. travnja 1911. u Splitu održala sjednicu Uprave i istakla svoje prve kandidate.²² Ističući svoje kandidate za Carevinsko vijeće u osam od jedanaest izbornih kotareva u Dalmaciji, Vijeće i Uprava dalmatinske Stranke prava obratili su se u prvoj polovici svibnja 1911. posebnim proglasom – *Hrvatski narode* – svojim biračima. U tom proglasu mole se Hrvati u Dalmaciji da na predstojećim parlamentarnim izborima

¹⁹ Poslie izbora, *Hrvatska kruna*, god. XV/1907., br. 115, str. 1. Usp. M. DIKLJIĆ, *Pravaštvo u Dalmaciji...*, str. 69, 70, 395; Isti, *Pravaštvo don Ive Prodana, Radovi ZHAZUZd*, sv. 40, Zadar, 1998., str. 381.

²⁰ Kriza u Austriji, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 4, str. 1–3; vidi i članak: Novo ministarstvo. Binerth III pred parlamentom, br. 8, str. 2; zatim br. 22, 27, 29–31.

²¹ Izborna kronika. Izbori za Dalmaciju razpisani, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 33, od 11. IV., str. 1; vidi i br. 35, od 20. IV., str. 2.

²² Sjednica uprave vieća. Na posao, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 36, od 22. IV., str. 1; vidi i članke: Naši kandidati, Carevinsko vijeće, Izborna kronika, br. 38, od 27. IV., str. 1; Prvi kandidati, br. 39, od 29. IV., str. 1.

glasuju za predložene kandidate Stranke prava, a to su bili don Ivo Prodan, dr. Ante Dulibić, dr. Ivan Krstelj, dr. Ante Sesardić, prof. Josip Virgil Perić, dr. Niko Marinković, dr. Mate Drinković i don Ante Bačić. Tijekom izborne kampanje došlo je do promjene kandidata u dubrovačkom izbornom kotaru. U tom izborništvu don Ante Bačić ustupio je svoju kandidaturu dr. Baldi Cvilićeviću, liječniku u Lumbardi na otoku Korčuli, a bilo je i još nekih pokušaja pojedinačnih kandidatura koje, razumljivo, nisu dale nikakvih rezultata.²³

Don Ivo Prodan, koji je svoj zastupnički mandat od 1907. do 1911. dobro odradio u Carevinskom vijeću, ponovno se kandidirao u svom starom izborništvu Zadar – Pag – Rab – Biograd. Njegov izborni stožer, na čelu kojeg je stajao dr. Miho Skvrce, nalazio se u uredništvu pravaškog glasila *Hrvatske krune*. U Zadru je 27. travnja 1911. godine održan veliki predizborni sastanak vodećih sjevernodalmatinskih pravaša, na kojem su bila zastupljena gotovo sva značajnija mjesta zadarskog izbornog kotara. Na sastanku je bilo oko 100 sudionika, a bili su to narodni zastupnici, načelnici općina, glavari sela, istaknuti vijećnici i članovi općinskih vijeća, zatim ugledni svećenici, učitelji i drugi istaknutiji članovi Stranke prava. Nakon temeljitog razmatranja političkih prilika i položaja vlastite stranke, oni su zaključili da su političke prilike u zadarskom izborništvu za njihova kandidata don Ivu Prodana povoljne kao i za izbora 1907., a u nekim općinama i mjestima čak i povoljnije, te da uspjeh ne će izostati.²⁴ Prodanov izborni stožer upozoravao je na moguće izborne nepravilnosti i dijelio savjete svojim potencijalnim biračima, koji su trebali sami provjeriti jesu li upisani u izborne popise, imaju li izborne iskaznice i potrebne glasovnice, a da ne bi bilo kakve zabune, *Hrvatska kruna* je više puta tiskala ogledni primjerak glasovnice s imenom i prezimenom pravaškog kandidata i uputama kako ju pravilno ispuniti.²⁵

Nakon dogovora u Zadru sjevernodalmatinski pravaši razišli su se svojim kućama i u mnogim mjestima zadarskog izbornog kotara organizirali brojne sastanke i predizborne skupove. Takvi skupovi, kojih je bilo više od 30, održani su u Bibinjama, Sukošanu, Galovcu, Škabrnji, Zemuniku, Gorici, Suhovarama, Poličniku, Briševu, Murvici, Kalima, Preku, Kukljici, Silbi Bokanjcu, Petrčanima, Ninu, Vrsima i mnogim drugim mjestima zadarskoga izbornog kotara, a na njima su govorili Ivo Prodan, Miho Skvrce, Ivan Andrović, Petar Matulina, Ivan Marušić, Pavao Luka Relja i drugi čelnici Stranke prava u sjevernoj Dalmaciji. To nam govori da se Prodan i ovaj put dobro pripremio za izbornu borbu i da ništa nije prepuštao slučaju, iako je ta borba bila dosta umjerenija nego na prošlim izborima za Carevinsko vijeće.²⁶

U izbornom kotaru Zadar – Pag – Rab – Biograd glavna predizborna i izborna

²³ Hrvatski narode, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 43, od 13. V., str. 1; vidi i članak: Izborna kronika, br. 51, od 6. VI., str. 1.

²⁴ Izborna kronika. Sastanak zadarskog kotara, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 38, od 27. IV., str. 1.

²⁵ Izborna kronika, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 51, od 6. VI., str. 1.

²⁶ O tim predizbornim skupovima više vidi u listu *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 46–52 i dalje.

borba vodila se između don Ive Prodana, kandidata Stranke prava, kneza Huberta Borellija, kandidata Hrvatske stranke, i dr. Itala Boxicha, kandidata Autonomaske stranke, a bilo je i nekoliko stranački neovisnih kandidata. Prema ranije utvrđenom rasporedu, prvi krug izbora za zastupnike u Carevinskom vijeću u zadarskom izborništvu održan je 13. lipnja 1911. Iako su tog dana s birališta stizale proturiječne informacije, već se u poslijepodnevnom satima vidjelo da će Prodan dobiti opet najviše glasova.²⁷ Nakon prebrojavanja glasova utvrđeno je da je Prodan dobio 5034, Boxich 3828, Borelli 2912 i nezavisni kandidat dr. Ljubić 36 glasova; dok su po jedan glas dobili samostalni kandidati Relja, Karanović, Leibel i Negovetich, a bilo je i 57 nevažećih listića. U zadarskom izborništvu glasovalo je ukupno 11 871 birač, a važećih glasova bilo je 11 814.²⁸ Opširnije i detaljnije podatke o izboru zastupnika u Carevinsko vijeće u zadarskom izborništvu u prvom izbornom krugu donosimo u *III. tablici*.

Tablica III.

*Rezultati izbora u prvom izbornom krugu u izbornom kotaru Zadar – Pag – Rab – Biograd za izbor zastupnika u Carevinsko vijeće 13. VI. 1911.*²⁹

<i>Birališta po mjestima</i>	<i>K a n d i d a t i</i>			
	<i>Prodan – SP</i>	<i>Boxich – AS</i>	<i>Borelli – HS</i>	<i>Ljubić – NK</i>
Rab	569	32	169	1
Pag	258	310	65	–
Novalja	251	25	71	–
Nin	557	243	353	16
Novigrad	193	104	733	–
Sali	594	1	5	–
Veli Iž	237	1	54	–
Molat	95	–	5	–
Zadar	343	2034	311	15
Zemunik	599	478	97	4
Kali	676	145	125	–
Lukoran	84	414	13	–
Silba	225	31	51	–
Biograd	353	10	860	–
Ukupno glasova	5034	3828	2912	36

²⁷ Viest sa birališta, *Narodni list*, god. L/1911., br. 47, od 14. VI., str. 1; Naša pobjeda. Viesti sa birališta, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 53, od 13. VI., str. 1.

²⁸ M. DIKLIĆ, Pravaštvo don Ive Prodana, *Radovi ZHAZUZd*, sv. 40, Zadar, 1998., str. 390, 391; *Narodni list*, god. L/1911., br. 47, str. 1; *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 53, str. 1; br. 54, str. 1, 2.

²⁹ Podatci u *III. tablici* uzeti su iz *Hrvatske krune*, god. XIX/1911., br. 54, od 17. VI., str. 2, i *Narodnog lista*, god. L/1911., br. 47, od 14. VI., str. 1. Kratice: SP = Stranka prava, AS = Autonomaska stranka, HS = Hrvatska stranka, NK = nezavisni kandidat.

Budući da ni jedan od četvorice predloženih kandidata nije u prvom izbornom krugu osvojio natpolovičnu većinu glasova, morali su se održati i takozvani uži izbori između dvojice najuspješnijih kandidata. U drugi izborni krug, što je jasno vidljivo iz *III. tablice*, ušli su don Ivo Prodan, pravaški kandidat, i dr. Italo Boxich, kandidat zadarskih autonomaša, a otpali su dr. Ljubić i knez Borelli. Iako Prodanov konačni izborni uspjeh više nije dolazio u pitanje, jer je dobro znao da će pored pravaških birača u drugom krugu za njega glasovati i birači Hrvatske stranke, on se ipak, za svaki slučaj, i uoči tih užih izbora obratio proglasom na hrvatske birače u zadarskom izbornom kotaru. U tom proglasu Prodan najprije komentira tek minule izborne rezultate, a zatim poziva hrvatske birače da iziđu na birališta i ponovno glasuju za njega, jer glasujući za pravaškog kandidata, glasuju za Hrvata, hrvatstvo i Hrvatsku. Bez obzira na to što su autonomaši i ovaj put najavili da u drugom izbornom krugu neće sudjelovati, već da će apstinirati kao i godine 1907., Prodanov izborni stožer oko uredništva *Hrvatske krune*, bojeći se iznenađenja od strane autonomaša i njihove stranke, preporučuje hrvatskim biračima da dobro pripaze na svoje političke protivnike i njihove moguće izborne zamke. Oni savjetuju svojim biračima da pažljivo čuvaju izborne iskaznice, jer će im one biti neophodno potrebite i za uže izbore, a ako ju netko ipak izgubi, neka hitno potraži od Kotarskog poglavarstva duplikat. Dalje ih informiraju kako će svaki birač na dan užih izbora dobiti na svom biralištu glasovnicu od Vladina povjerenika.³⁰

Drugi krug izbora za Carevinsko vijeće, takozvani uži izbori, održani su u izbornom kotaru Zadar – Pag – Rab – Biograd 21. lipnja 1911. Na njima je Prodan dobio 4590, a Boxich samo 6 glasova jer su se autonomaši po napatku svoje stranke opet suzdržali od glasovanja. Kako vidimo iz brojčanih podataka, odaziv birača u drugom krugu bio je veoma loš, najvjerojatnije zbog toga što se pobjednik znao unaprijed. Dakle, konačni pobjednik na izborima za Carevinsko vijeće 1911. god. u zadarskom izbornom kotaru bio je don Ivo Prodan, koji je tako po drugi put bio izabran za zastupnika u središnji državni Parlament u Beču.³¹

U to vrijeme Prodan je bio i zastupnik u Dalmatinskom saboru, predsjednik dalmatinske Stranke prava i jedan od dopredsjednika Svepravaške organizacije, pa slobodno možemo kazati da se nalazio na vrhuncu svoje političke karijere.³² Osvrćući se na tek minule izbore – na kojima je kao i 1907. za njega pretežito glasovalo sitno građanstvo, svećenstvo, učiteljstvo i nacionalno osviješteno hrvatsko seljaštvo – Prodan slavodobitno kaže kako je opet uspješno završila još jedna “ljuta borba za najveće

³⁰ Izbornicima zadarskog kotara, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 54, od 17. VI., str. 1.

³¹ Iz kotara zadarskog, *Narodni list*, god. L/1911., br. 50, od 24. VI., str. 2; Viesti sa birališta. Ukupni rezultat, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 56, od 22. VI., str. 1.

³² Više o don Ivi Prodanu i njegovoj ukupnoj političkoj djelatnosti vidi u spomenutoj posebnoj monografiji: M. DIKLIĆ, *Don Ivo Prodan. Politički rad i parlamentarna djelatnost...*, koja je nedavno objavljena u izdanju Matice hrvatske Zadar.

svetinjje našeg naroda proti udruženim protivnicima”. On smatra da su svi hrvatski birači, a posebice pravaši i Stranka prava, dali velik doprinos njegovoj izbornoj pobjedi: “Počem od junačkog Raba, pa do vrlag ali potlačenog biogradskog puka, od divnog našeg naroda po otocima do mukotrpnog novigradskog težaka, sa dičnim našim svećenstvom u prvim redovima, svi su slojevi, svi stališi, svi inokupno vodje i pristaše naše stranke, ... uprli svim žarom plemenite duše i svog živog samopriegornog patriotskog osjećaja, da najpravaškiji kotar Dalmacije očuva svoje slavne tradicije i svoj položaj te ne padne u dušmanske ruke.”³³ I ova pobjeda, drži Prodan, ostat će “zlatnim slovima upisana u analima slavodobitne” povijesti Stranke prava u Dalmaciji. On je s pravom bio ponosan na sebe, na svoj ponovni izborni uspjeh i uspjeh svoje stranke, koja je na izborima za Carevinsko vijeće 1911. osvojila četiri mandata, dva više nego na prethodnim izborima godine 1907.

Od pravaških kandidata na izborima za bečki Parlament u Dalmaciji godine 1911. pobijedili su: don Ivo Prodan u izbornom kotaru Zadar – Pag – Rab – Biograd, dr. Ante Dulibić u izbornom kotaru Šibenik – Tisno – Skradin, dr. Ante Sesardić u izbornom kotaru Sinj – Vrlika, i prof. Josip Virgil Perić u izbornom kotaru Imotski – Omiš. Od kandidata Hrvatske stranke tada su u Carevinsko vijeće bili izabrani dr. Vicko Ivčević, dr. Pero Čingrija, dr. Ante Tresić Pavičić i don Juraj Biankini. Od predloženika Srpske stranke bili su izabrani dr. Dušan Baljak i učitelj Gjuro Vukotić, a od Hrvatske pučke napredne stranke dr. Josip Smodlaka. To je bio zadnji sastav dalmatinskog zastupstva u bečkom Parlamentu. Dakle, Stranka prava je na posljednjim izborima za Carevinsko vijeće, održanim u Dalmaciji u lipnju mjesecu 1911., od mogućih jedanaest osvojila četiri mandata, Hrvatska stranka također četiri, Srpska stranka dva i Hrvatska pučka napredna stranka jedan mandat, a autonomaši su opet ostali bez ijednog mandata. Pobijedivši u četiri od jedanaest izbornih kotareva, koliko ih je tada bilo u Dalmaciji, dalmatinski pravaši postigli su svoj najveći izborni uspjeh ikad ostvaren na izborima za Carevinsko vijeće u Beču.³⁴

Pišući o tom uspjehu u *Hrvatskoj kruni*, Prodan tvrdi da je on još i veći ako se uzme u obzir da je od 144 430 upisanih birača u Dalmaciji na izbore izašlo njih oko 80 tisuća ili 55,39%, a od tog broja 28 366 ili 35,46% glasovalo je za predložene kandidate Stranke prava.³⁵ Na postignutom izbornom uspjehu Prodanu su – kako o tome piše dalmatinski pravaški tisak, a svjedoče brojna pisma i brzojavi koje je primao – čestitali mnogi ugledni pojedinci, političke stranke, društva i skupine. Njega je osobito obradovalo čestitanje i pismo dalmatinske akademske pravaške mladeži, pristiglo odmah

³³ Svjestnim biračima, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 56, str. 1.

³⁴ M. DIKLIĆ, *Pravaštvo u Dalmaciji...*, str. 414, 415. Vidi: *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 53–58; *Narodni list*, god. L/1911., br. 47–50; *Prava Crvena Hrvatska*, Dubrovnik, god. VII/1911., br. 330–333; *Hrvatska rieč*, Šibenik – Zadar, god. VII/1911., br. 544–558; *Dalmatinski Hrvat*, Zadar, g. II/1911., br. 19–21.

³⁵ Naša snaga, *Hrvatska kruna*, god. XIX/1911., br. 58, od 1. VI., str. 1.

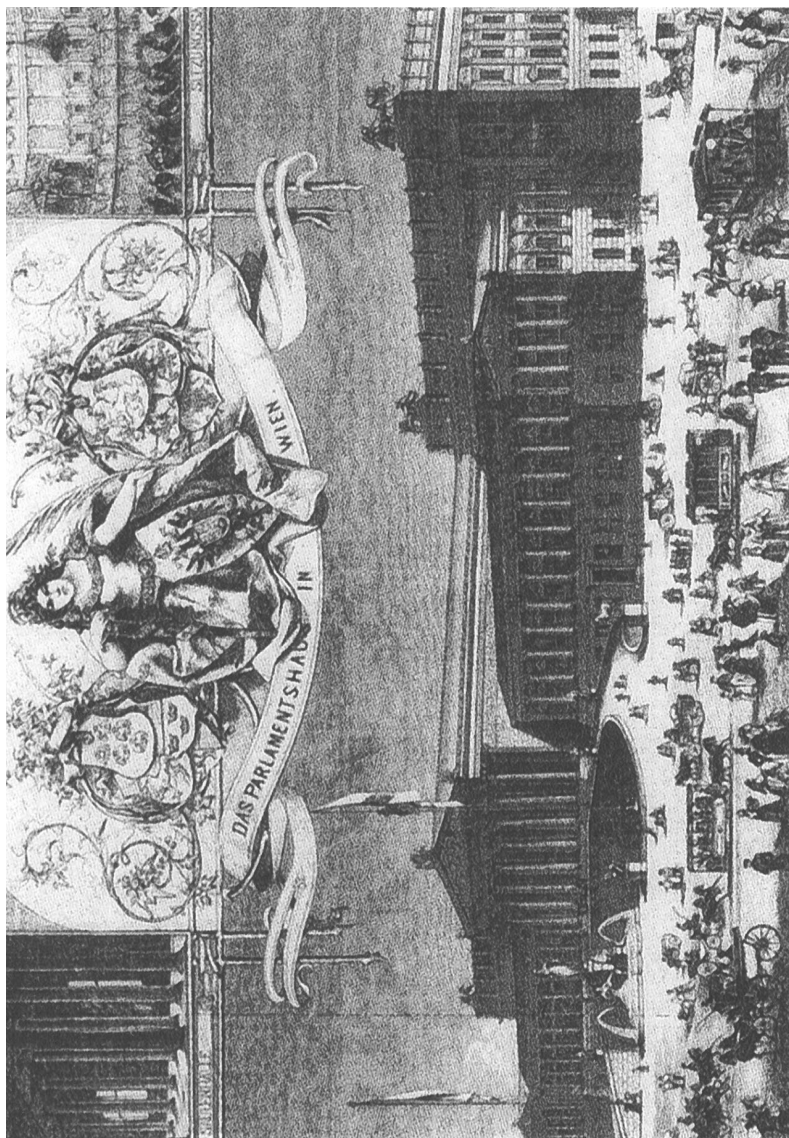
nakon izbora iz Zagreba, koje je potpisalo više od 30 studenata.³⁶ U *IV. tablici* donosimo opširnije i detaljnije podatke o broju dalmatinskih zastupnika po stranačkoj pripadnosti u bečkom Parlamentu koncem 19. i u prva dva desetljeća 20. stoljeća.

Tablica IV.
Dalmatinski zastupnici po stranačkoj pripadnosti u
*Carevinskom vijeću od 1897. do 1918. godine*³⁷

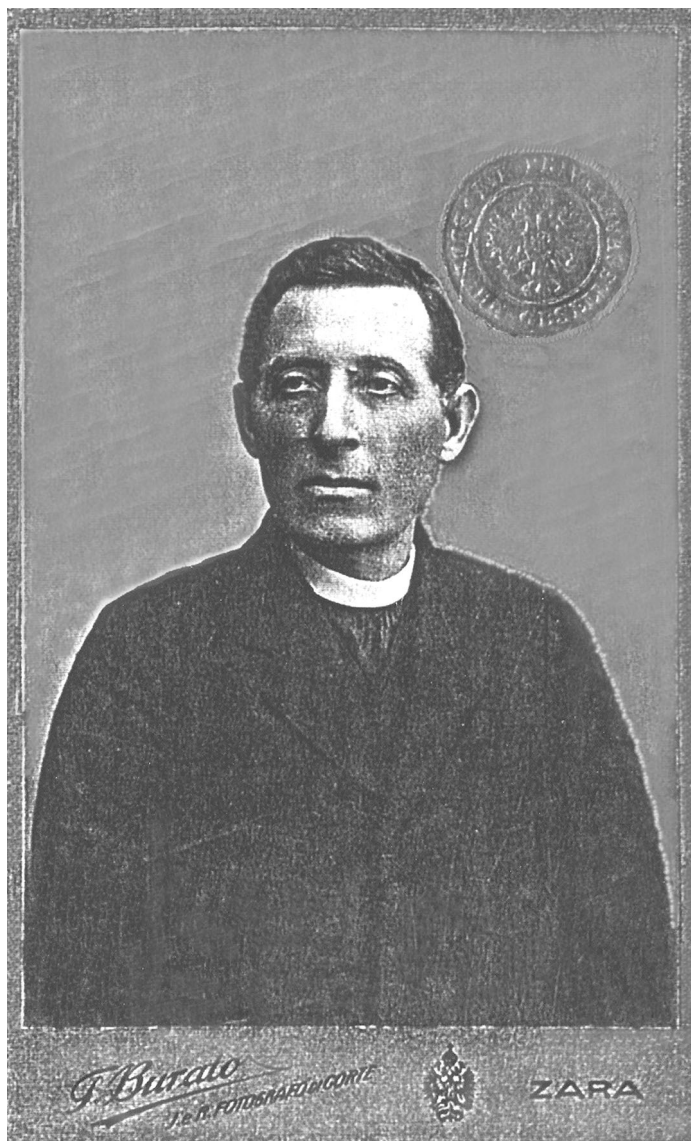
Mandatno razdoblje	Političke stranke						Ukup. dalm. zast. u CV
	NHS	SP	SS	HS	HPNS	NZ	
1897.–1900.	6	3	2	–	–	–	11
1901.–1907.	6	3	2	–	–	–	11
1907.–1911.	–	2 + 1	2	6 – 1	–	1	11
1911.–1918.	–	4	2	4	1	–	11

³⁶ IAGSa, Ostavština don Ive Prodana, Fond 44, kut. 2, Velemožni gospodine, Zagreb, 22. VI., 1911. (pis. Dalmatinske pravaške mladeži I. Prodanu), u istoj kutiji vidi i pis. B. G. Angjelinovića I. Prodanu, Split, 15. VI. 1911.

³⁷ *Tablica IV.* uglavnom je preuzeta iz knjige: M. DIKLIĆ, *Pravaštvo u Dalmaciji...*, str. 70. Kratice: NHS = Narodna hrvatska stranka, SP = Stranka prava, SS = Srpska stranka, HS = Hrvatska stanka, HPNS = Hrvatska pučka napredna stranka, NZ = nezavisni zastupnik.

Sl. 1. *Parlament u Beču*

Sl. 2. Don Ivo Prodan (1852.–1933.)

*Marjan Diklić: DON IVO PRODAN'S TWO VICTORIES
AT THE ELECTIONS FOR THE REICHSRAT IN WIEN*

Summary

Don Ivo Prodan (Janjina, 1852 – Zadar, 1933), eminent publicist and politician espousing ideas of the Party of Right, is one of the first disseminator and founders of the Party of Right in Dalmatia in the second part of the 19th century; from 1906 he was president of the renewed and united Party of Right in Dalmatia and from 1911 he was vice-president of the whole organization of the Party of Right. Participating in the party-political life and the parliamentary life of the region he was initially a representative of the Party of Right in the Dalmatian assembly 1901–1912/18 and afterwards, from 1907 to the disintegration of the Habsburg Monarchy in 1918, he was also a representative in the central state parliament – the *Reichsrat* in Wien. At the end of the 19th century and during the first two decades of the 20th century (1896–1918) Dalmatia elected eleven representatives to the State parliament.

Don Ivo Prodan became a candidate for the election of a representative into the *Reichsrat* during the elections in 1907 and 1911. Although he was a candidate of the Party of Right which more than any other party campaigned for the union of the Croatian lands and for a more independent Croatia he defeated his opponents from the Autonomist and the Croatian party. On both occasions Prodan achieved victory in the Zadar election district which was composed of Zadar – Pag – Rab – Biograd owing to nationally aware Croatian voters, primarily the lower class of the city dwellers, the clergy, teachers and the nationally aware peasants of the outlying election areas who unanimously voted for him. During his two mandates in the Wien Parliament he persistently fought for Croatian national, economic and political interests. He particularly dedicated his efforts to promote the interests of Dalmatia and the region from which he was elected. In short, Prodan successfully completed his two mandates in the *Reichsrat* and this is why his parliamentary career in Wien deserves special attention and discussion. However, that would take us outside the confines of the paper.